

**Розвиток у старших дошкільників творчих здібностей засобами
образотворчої діяльності**

Зміст

Вступ.....	3
Розділ 1. Теоретичні засади розвитку у старших дошкільників творчих здібностей.....	8
1.1. Сутність, зміст і структура творчих здібностей.....	8
1.2. Особливості розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку в процесі образотворчої діяльності.....	14
1.3. Організаційно-педагогічні умови розвитку творчих здібностей засобами образотворчої діяльності.....	21
Висновки до розділу 1.....	27
Розділ 2. Педагогічна технологія розвитку творчих здібностей старших дошкільників засобами образотворчої діяльності	28
2.1. Критерії, показники та діагностика рівня розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку.....	28
2.2 .Авторська програма розвитку творчих здібностей дітей у процесі образотворчої діяльності	49
2.3. Методичні рекомендації щодо розвитку творчих здібностей у старших дошкільників засобами образотворчого мистецтва.....	57
Висновки до розділу 2.....	60
Висновки.....	62
Список використаних джерел.....	65
Додатки.....	70

Вступ

Актуальність дослідження. На сучасному етапі розвитку дошкільної освіти важливим завданням є формування особистості дитини, розвиток її творчих здібностей. Без виховання естетично освічених людей, вміння розуміти і цінувати мистецтво, без пробудження у дітей творчого початку неможливе становлення цілісної, гармонійно розвиненої і творчо активної особистості.

Оскільки Україна перебуває на шляху становлення, то відповідно і потребує освічених громадян, креативних особистостей, здатних творчо підходити до вирішення будь-яких проблем. Перед навчальними закладами всіх рівнів постає дуже важливе завдання: сприяти, щоб кожна дитина в майбутньому стала не просто пасивним членом суспільства, а інтелектуальною, ініціативною, творчою, суспільно корисною особистістю.

Відповідно у Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні велике значення надається розвитку творчих здібностей дошкільників. Важливим результатом оволодіння дитиною мистецькою діяльністю є усвідомлення себе активним суб'єктом творчості, сформоване емоційно-ціннісне ставлення до рукотворного світу. Показник творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку визначається рівнем розвитку естетичного сприймання об'єктів та явищ, умінням працювати з різними матеріалами, використовувати різні техніки, добирати відповідні засоби реалізації задуму, виявляти творчу уяву, естетичну чутливість, емоційно-ціннісне ставлення до навколишнього [2].

Важко переоцінити значення образотворчого мистецтва в житті дитини. Психологічними дослідженнями П. Блонського, Л. Виготського, С. Рубінштейна доведено, що дітям дошкільного віку доступне естетично-художнє сприймання творів образотворчого мистецтва, старші дошкільники здатні естетично оцінити художній твір (картину, скульптуру), висловити своє ставлення до нього.

Як засвідчують дослідження Є. Фльоріна, М. Івашиніна, Н. Зубарева, В. Єзикеєва, Н. Пакуліної, Н. Карпинської тощо, дошкільникам доступне створення пейзажних та сюжетних картин, натюрмортів.

Дитяча творчість ґрунтується на наслідуванні, яке слугує важливим чинником розвитку дитини, зокрема його творчих здібностей. Завдання педагога – спираючись на схильність дітей до наслідування, прищеплювати їм навички й уміння, без яких неможлива творча діяльність, виховувати у них самостійність, активність у застосуванні цих знань і вмінь, формувати критичне мислення, цілеспрямованість.

Відомо, що дитяча творчість – явище унікальне. Багато педагогів і психологів, як вітчизняні, так і зарубіжні, підкреслюють велике значення занять художньою творчістю у всебічному, особливо в естетичному розвитку особистості дитини.

Л. Виготський, досліджуючи проблеми творчості, відзначав, що в дошкільному віці розвивається здатність іти від думки до дії, що робить можливою творчу діяльність: “Одне з найважливіших питань дитячої психології та педагогіки – це питання про розвиток творчості і про значення творчої роботи для загального розвитку і змужніння дитини. Уміння з елементів створювати ціле, комбінувати старе у нові поєднання і становить основу творчості.” [5, с. 7].

Проблема розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку – одна з найактуальніших у світлі концепцій дошкільного виховання. “Художньо-образна природа мистецтва, –говориться у Концепції дошкільного виховання, – робить художню діяльність дітей єдиним у своєму роді засобом формування і творчих здібностей взагалі – продуктивного мислення, уяви, що лежать в основі будь-якого виду творчості” [2].

Образотворча діяльність дошкільнят містить в собі великі потенційні можливості всебічного розвитку дитини. Однак ці можливості можуть бути реалізовані лише тоді, коли діти відчують радість і задоволення від

створеного ними продукту діяльності, якщо у них процес творчості викличе гарний настрій.

Малювання для дитини – своєрідна форма пізнання реальної дійсності, навколишнього світу, досягнення художнього мистецтва, і тому вимагає поглибленого вивчення, прогнозування і корекції навчання дітей. Малювання є чи не найбільш цікавим видом діяльності дітей дошкільного віку.

Проблема в тому, що недостатньо використовуються в дошкільних установах заняття з навчання малюванню дітей дошкільного віку.

Аналіз наукових праць засвідчує, що проблема розвитку творчих здібностей має комплексний характер і недостатньо ґрунтовно вивчена, а тому не знайшла повного відображення у психолого-педагогічній теорії і практиці. А такий її аспект, як функціональний вплив засобів образотворчої діяльності на творчий розвиток дітей старшого дошкільного віку практично залишається поза увагою вчених.

Актуальність дослідження її недостатня розробленість як в теорії так і в практиці дошкільної освіти, її соціальна значимість зумовили вибір нами теми бакалаврської роботи: **”Розвиток у старших дошкільників творчих здібностей засобами образотворчої діяльності“** .

Об’єкт дослідження: процес розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку у процесі образотворчої діяльності.

Предмет дослідження: організаційно-педагогічні умови розвитку у старших дошкільників творчих здібностей у процесі образотворчої діяльності.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити організаційно-педагогічні умови розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку засобами образотворчої діяльності.

Гіпотеза дослідження: розвиток творчих здібностей у старших дошкільників у процесі образотворчої діяльності буде ефективним за таких умов:

- урахування вікових та індивідуальних особливостей дітей;

- створення належного середовища та наявності цілеспрямованого психолого-педагогічного впливу з боку вихователя;
- стимулювати емоційно-почуттєву сферу;
- сприяти дієвості уяви і фантазії.

Завдання дослідження:

- проаналізувати теоретичні засади розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку;
- обґрунтувати організаційно-педагогічні умови розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку засобами образотворчої діяльності;
- визначити критерії та показники діагностики рівня розвитку творчих здібностей старших дошкільників;
- розробити авторську програму з розвитку творчих здібностей дітей у процесі образотворчої діяльності.

Методи дослідження: *теоретичні:* аналіз і синтез, індукція, дедукція, порівняння, класифікація; *емпіричні:* спостереження, бесіди, аналіз творчих робіт дітей; методи обробки та інтерпретація результатів дослідження.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилась у старшій групі Житомирського дошкільного навчального закладу № 66. Вибірка становить 20 дітей.

Теоретичне значення дослідження: уточнено зміст понять “здібності”, “творчі здібності”; виділено зміст і структуру творчих здібностей; конкретизовано особливості розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку в процесі образотворчої діяльності; обґрунтовано організаційно-педагогічні умови розвитку творчих здібностей засобами образотворчої діяльності; визначені критерії, показники та дана якісна характеристика рівнів розвитку творчих здібностей старших дошкільників; створено модель розвитку творчих здібностей у процесі образотворчої діяльності.

Практичне значення дослідження: узагальнено педагогічний досвід формування творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку засобами образотворчої діяльності; у процесі діагностики виявлені проблеми в організації процесу розвитку творчих здібностей; досліджено рівень сформованості здібностей старших дошкільників; розроблено авторську програму яка може бути використана студентами-практикантами, вихователями ДНЗ, організаторами образотворчої діяльності; надані методичні рекомендації батькам, щодо розвитку творчих здібностей у їхньої дитини.

Апробація результатів дослідження. Матеріали дослідження були представлені на Всеукраїнській науково-практичній конференції “Формування професійної компетентності майбутніх педагогів дошкільної та початкової освіти”, яка відбулася 20 березня 2014 року у місті Житомир, та опубліковані в збірнику науково-методичних праць / за заг. ред. В.Є. Литньова, Н.Є. Колесник, Т.В. Наумчук. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2014. – 620 с.

Структура роботи зумовлена логікою дослідження і складається з вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу та загальних висновків, списку використаних джерел який нараховує 46 назв. Робота містить шість таблиць, шість рисунків та додатки.

Загальні висновки

В рамках дослідження було вивчено психолого– педагогічну літературу з даної проблеми, розглянуто сутність, зміст та основні компоненти розвитку творчих здібностей у старших дошкільників, а також характеристики дошкільного віку, визначено та вивчено педагогічні умови розвитку творчих здібностей дітей засобами образотворчої діяльності, проведено аналіз, а потім і узагальнено різні погляди на дану проблему в літературі. Ми прийшли до таких висновків :

1. Зміст поняття “творчі здібності” ми інтерпретуємо як динамічний процес формування особистості, спрямований на розширення спектру здібностей та особистісних якостей, які проявляються і збагачуються у практиці різних видів конструктивної діяльності, результати її характеризуються новизною та оригінальністю. Функціонально-структурними компонентами моделі творчого розвитку старших дошкільників є: емоційний, когнітивний, мотиваційний та діяльнісний. Засоби образотворчого мистецтва є стрижнем цієї моделі.

2. Виявлено, що психологічні механізми образотворчої діяльності дітей старшого дошкільного віку ґрунтуються на індивідуальних особливостях: генетичних задатках, належності до типу темпераменту, характеру сприйняття. Вікові особливості образотворчої діяльності характеризуються стійким відчуттям засобів образотворчого мистецтва, на основі чого у малюнках вони здатні адекватно відтворювати дійсність. Функціональними компонентами образотворчої діяльності є: мнемістична підсистема, сенсорно-перцептивний блок, інтелектуальний блок та підсистема моторних операцій.

3. Визначено, що головним смисловим засобом у творчому розвитку є комунікативна функція образотворчого мистецтва, завдяки якій реалізується виховання через мистецтво і виховання у мистецтві. Структурними компонентами засобів образотворчого мистецтва є: малюнок, лінія, колір, форма. Стрижнем цієї структури є композиція художнього твору.

Творчо-розвивальні можливості засобів образотворчого мистецтва у дитячій діяльності полягають у функції відтворення зовнішніх ознак об'єкта, у вираженні ставлення до переданого змісту.

5. На основі виділених критеріїв (емоційного, мотиваційного, когнітивного, діяльнісного) зафіксовано три рівні творчого розвитку дошкільників засобами образотворчого мистецтва: низький середній і високий. Встановлено, що найбільша кількість дітей, які брали участь у педагогічному експерименті, відноситься до низького і середнього рівня творчого розвитку засобами образотворчого мистецтва. Це засвідчує недостатню ефективність традиційних педагогічних умов виховання .

6. Експериментально доведено, що ефективний творчий розвиток старших дошкільників засобами образотворчого мистецтва забезпечується дотриманням таких педагогічних умов: врахування індивідуальних особливостей дітей; стимулювання емоційно-почуттєвої сфери молодших школярів; сприяння дієвості уяви і фантазії дітей; різноманітність способів реалізації художнього образу в образотворчій діяльності (самовираження); використання міжпредметних зв'язків, інтеграції змісту художніх дисциплін та елементів міжгалузевої інтеграції.

Аналіз даних проведеного формуючої частини педагогічного експерименту підтвердив доцільність вибору програми “Мистецтво”, розробленої групою фахівців за концепцією Л.Масол та результативність поетапної комплексної методики творчого розвитку молодших школярів засобами образотворчого мистецтва: 1) виникнення творчої ситуації; 2) евристичний етап; 3) творчо-самостійний. Внаслідок поетапного включення дітей до пошуково-візуально-пізнавального, евристичного та зображувального процесів вектор їхнього розвитку мав напрям від елементарних проявів творчості до самостійного творчого пошуку в образотворчій діяльності.

Доведено, що впровадження експериментальних педагогічних умов у практику керування навчально-виховним процесом при викладанні

образотворчого мистецтва сприяє збагаченню емоційної, мотиваційної, когнітивної сфер особистості молодшого школяра. Це стимулює їх самовираження у практичній творчій діяльності і підтверджує адекватність висунутої гіпотези дослідження.

Таким чином, результати дослідження дають підстави вважати, що вихідна методологія є правильною, визначені завдання реалізовані, мета досягнута, що має важливе значення для підвищення рівня розвитку у старших дошкільників творчих здібностей засобами образотворчої діяльності.

Список використаних джерел :

1. Артемова Л. В. Національний дитячий садок на Україні// Дошкільне виховання.1991, №6
2. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. – К.: ред. журн. «Дошкільне виховання», 1999. – 70 с.
3. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні : наук. метод. посібн. / наук. ред. О.Л. Кононко. – К.: Ред. журн. «Дошкільне виховання». – 2003.
4. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» / наук. кер. та заг. ред. О.Л.Кононко – К.: Світич, 2009.
5. Богуш А. М., Українське народознавство в дошкільному закладі. К., Вища школа –1994. –336-356 с.
6. Бодалев А. А. Психология о личности / А. А. Бодалев/ – М. МГУ, 1988. – 188 с.
7. Бодалев А. А. О направлениях и задачах научной разработки проблемы способностей / А. А. Бодалев // Вопросы психологии – 1984. – № 1. – С. 119-124.
8. Демченко І.І. До проблеми творчого розвитку учнів початкових класів засобами образотворчого мистецтва. Актуальність проблеми формування особистості нового типу // Всеукраїнська науково-практична конференція: Збірник матеріалів. – Кременець: КОГПІ ім. Тараса Шевченка, 2002. – С.35-37.
9. Демченко І.І. До проблем і перспектив образотворчого мистецтва, як навчальної дисципліни // Матеріали III Всеукраїнської науково-технологічної конференції „Етнос. Культура. Нація”. Збірник матеріалів. – Дрогобич: ДДПУ ім. Івана Франка. – 2002. – Вип. 3. – С.163-167.
10. Демченко І.І. Засоби образотворчого мистецтва у вихованні творчої особистості молодшого школяра // Вісник Харківської державної

- академії дизайну і мистецтв: Збірник наукових праць за редакцією В.Я.Даниленко – Харків: ХДАДМ, 2002. – С.36-44.
11. Закон України „Про дошкільну освіту”. Київ: Ред. журналу „Дошкільне виховання”, 2001. – 28 с.
 12. Дитина. Методичні рекомендації до програми виховання і навчання від 3 до 7 років / Наукове керівництво: О.В.Проскура, В.У. Кузьменко. – К.: Богдана, 2004. – 232 с.
 13. Дитина. Програма виховання і навчання від 3 до 7 років / Наукове керівництво: О.В.Проскура, Л.П.Кочина, В.У.Кузьменко. – К.: Богдана, 2003. – 326 с.
 14. Дитячий садок // Всеукраїнський часопис для педагогів - «дошкільників» №21-24 (453 – 456) червень 2005 р.
 15. Дитячий садок // Всеукраїнський часопис для педагогів - «дошкільників» №21-24 (453 – 456) червень 2008 р.
 16. Моляко В.О. Творчий потенціал людини як психологічна проблема // Психологічна газета. – 2005. - №6. – С.4-5.
 17. Иванова Г.К. Формирование творческих способностей школьников на уроках рисования : Дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 Майкоп , 1998 . 146 с.
 18. Костюк Г.С. здібності та їх розвиток у дітей. – К. –80 с.
 19. Малятко: Програма виховання дітей дошкільного віку. – К.: ТОВ „Холс”, 1999 – 286 с.
 20. Макрідіна Л. Технологія ТРВЗ – сучасна технологія навчання творчості / Л. Макрідіна // Завуч. – 2004. - №34. - С. 6 -7.
 21. Ковалев А. Г. Психология личности. / А. Г. Ковалев. — М. : Просвещение, 1965. –288 с.
 22. Медведева Н. В. Дослідження процесу художньо-графічної діяльності дітей молодшого шкільного віку / Н. В. Медведева // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія № 12. Психологія : зб. наук. праць. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2005. – № 6 (30), ч.

- П. – С. 163–171.
23. Медведєва Н. В. Реалізація творчого потенціалу в художньо-графічній діяльності молодших школярів / Н. В. Медведєва // Актуальні проблеми психології : зб. наук. праць Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / за ред. В. О. Моляко. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2006. – Т. 12, вип. 1. – С. 125–137.
 24. Моляко В.А. Проблема психологического изучения таланта // Психологическая наука : проблемы и перспективы. – Часть 111 : способности, труд, творчество. – Киев, 1990. – С. 73 – 74.
 25. Моляко В.О. Творчий потенціал людини як психологічна проблема // Психологічна газета. – 2005. - №6. – С.4-5.
 26. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / Під ред. Л. М. Проколієнко / Г. С. Костюк. – К. : Радянська школа, 1989. – 608 с.
 27. Національна доктрина розвитку освіти // Дошк. виховання. - 2002. - №7.
 28. Нікітін Б., Нікітіна Л. Ми, наші діти і онуки, - М.: Молода гвардія, 1989. стор 255-299.
 29. Нікітін Б. Розвиваючі ігри. - М.: Знание, 1994.
 30. Поклад І.М. Розвиток хореографічних здібностей дітей молодшого шкільного віку: автореферат дис. на здобуття наукового ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.07 «Педагогічна і вікова психологія» / І.М. Поклад; Інститут психології ім. Г.С. Костюка АПН України, Київ. – 2006. – 20с.
 31. Програма розвитку обдарованих дітей та діагностичні методики / Демченко В.В., Рабченюк Т.С., Савчук Л.О. - Рівне, 2006.
 32. Про дошкільну освіту : Закон України від 11 липня 2001 р. №2668 - III// Загальна середня освіта: збірник нормативно-правових документів - Київ: Нічлава, 2003. - С.98 - 124.

33. Психологічні науки : Збірник наукових праць. К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2005. – Вип. 6 (30). – Ч.1. – С. 267 – 277.
34. Падалка Г.М. Музична педагогіка: курс лекцій з актуальних проблем викладання музичних дисциплін в системі педагогічної освіти / За ред. В. Г. Бутенка ; АПН України, Український державний педагогічний університет, Херсонський держ. пед. ун-т. – Херсон : ХДПУ, 1995. – 104 с.
35. Пасічний А.М. Образотворче мистецтво. Словник-довідник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2003. – 216 с.
35. Рудницька О. П. Формування музичного сприйняття в системі розвитку педагогічної культури майбутнього вчителя музики : дис. доктора пед. наук : спец. 13.00.01. / Рудницька Оксана Петрівна. – К., 1994, – 431 с.
37. Рудницкая О. П. Формирование эстетических оценок у студентов педагогических вузов (на материале музыки) : дисс. канд. пед. наук: спец. 13.00.04. / Оксана Петровна Рудницкая. – Киев, 1977. – 156 с.
38. Сучасні аспекти розвитку творчої особистості // Дайджест педагогічних ідей особистості та технологій «Школа-парк». - 2002. - №3.
39. Теплов Б. М. Психология музыкальных способностей. Избранные труды в 2-х т. / Б. М. Теплов. – М. : Педагогика, 1985. – Т. 1 – 329 с.
40. Терещенко О.П. Розвиток творчості старшого дошкільника в образотворчій діяльності : Навч. - метод. посіб. До Базової прогр. розв. дитини дошкільного віку «Я у Світі» / О.П. Терещенко. – К.: Світич, 2009.: іл. – 112 с. – Бібліогр.: С. 105-107.
41. Холоденко В.О. Розвиток творчої активності молодших школярів у про-цесі інтеграції різних видів музичної діяльності : автореферат дис. на здо-буття наукового ступеня канд. педаг. наук : спец. 13.00.02

- «Теорія і мето-дика навчання і виховання» / В.О. Холоденко; Київський національний університет культури і мистецтв. – 2004. – 20 с.
42. Черепковська Н.І. Виявлення та стимуляція розвитку творчого потенціалу дітей // Обдарована дитина. – 2006. - №1. – С. 18-21.
43. Чорна Л.Г. Психологія забезпечення розвитку творчих здібностей учнів// Психологічна газета.-2001. - №2. – С.42-46.
44. Щербо А. Б. Формирование у младших школьников способностей к художественно-эстетической деятельности : дисс. докт.пед.наук : спец. 13.00.01. «Формирование у младших школьников способностей к художественно-эстетической деятельности». / Щербо Алла Борисовна. – Винница, 1983. – 370 с.
45. The Journal of Aesthetic Education Volume 42, Number 4 , Winter 2008 pp. 31- 34 / 10.1353/ jae. 0.0022
46. Longman Dictionary of Contemporary English, 1997pp. 31-34/ 10.13789.45.12/ teef.